

Nr 148.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för Sture Axel Sören Sörensson m. fl. från ersättningsskyldighet; given Stockholms slott den 25 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

1:o.

Natten till den 10 december 1941, då sträng kyla rådde, frös motorn å en kronan tillhörig, av Bodens artilleriregemente disponerad terrängbil sönder. Vid utredning har det befunnits, att dåvarande furiren vid regementet *Sture Axel Sören Sörensson* efter det han kört in bilen i garage underlätit tillse, att kylarvattnet tappades ur kylarsystemet.

Bihang till riksdagens protokoll 1944. 1 saml. Nr 148.

Efter åtal vid regementets krigsrätt förpliktade krigsrätten genom utslag den 6 augusti 1942 Sörensson att enligt eget medgivande ersätta kronan den skada som uppkommit å bilen med 898 kronor 68 öre. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

I en av arméförvaltningens tyg- och civila departement den 31 december 1943 överlämnad skrift har Sörensson anhållit att bliva befriad från den ådömda ersättningsskyldigheten.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande. Sörenson, som varit fast anställd vid Bodens artilleriregemente sedan den 1 november 1938, har såsom furir åtnjutit en lön av 169 kronor i månaden. Efter avsked från regementet år 1943 har han sökt anställning vid polisen i Boden men icke vunnit dylik anställning, enär han ej kunnat förete erforderligt friskintyg. Sörensson är för närvarande anställd som extra verkstadsarbetare vid statens järnvägar i Boden mot en lön av omkring 250 kronor i månaden. Sörensson saknar tillgångar. Hans fader är död, och hans moder, som åtnjuter pension med 100 kronor i månaden, är anställd som hushållerska.

Tjänsteförrättande regementschefen och *militärbefälhavaren* ha avstyrkt ansökningen.

Tyg- och civila departementen ha med hänsyn till Sörenssons jämförelsevis svaga ekonomiska ställning ansett billighetsskäl tala för att Sörensson delvis befriades från ersättningsskyldighet. Departementen ha tillstyrkt, att Sörensson, därest han före viss angiven tid inbetalade förslagsvis 200 kronor, befriades från återstående betalningsskyldighet.

Statskontoret har i utlåtande den 29 januari 1944, i betraktande av Sörenssons ekonomiska förhållanden och övriga i ärendet föreliggande omständigheter, förklarat sig icke framställa någon erinran mot bifall till ansökningen på sätt tyg- och civila departementen förordat.

*Departements-
chefen.*

I överensstämmelse med arméförvaltningens tyg- och civila departements samt statskontorets förslag finner jag mig böra tillstyrka, att Sörensson mot inbetalande inom viss tid till statsverket av 200 kronor befrias från återstående skadeståndsskyldighet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tidpunkt, inom vilken betalningsskyldigheten skall vara fullgjord.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Sture Axel Sören Sörensson må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 200 kronor, befrias från återstoden av den honom jämlikt krigsrättens vid Bodens artilleriregemente utslag den 6 augusti 1942 åliggande skadeståndsskyldigheten.

2:o.

Under tiden den 9—29 september 1942, då värnpliktige vid Svea livgarde nr 6321—45—1941 *Olof Kahleis* åtnjöt permission, förkom på obekant sätt en av honom omhänderhavd, kronan tillhörig cykel med tillbehör, vilken förvarats låst i ett cykelställ å regementets kaserngård.

Vederbörande krigsfiskal förde med anledning härav talan mot *Kahleis* vid regementets krigsrätt samt yrkade — under framhållande att *Kahleis* varit skyldig att före avresan på permission ombesörja, att cykeln blivit inlåst — att *Kahleis* måtte förpliktas att till kronan utgiva ersättning för cykeln med tillbehör.

Kahleis framhöll vid krigsrätten, att han, då han den 9 september 1942 lämnat regementet, endast varit berättigad till sex dagars skördepermission men att permissionen sedermera förlängts till den 29 september utan ny inställelse. Genom utslag den 3 februari 1943 prövade krigsrätten, enär *Kahleis* genom underlåtenhet att lämna cykeln till förvaring i låst förvaringsrum under permissionstiden måste anses vållande till förlusten och förty blivit ersättningsskyldig för cykeln, rättvist förplikta *Kahleis* att till kronan utgiva ersättning för den förkomna materielen med 125 kronor 15 öre. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

I en av arméförvaltningens tyg- och civila departement överlämnad skrift har *Kahleis* anhållit att bliva befriad från den ådömda ersättningsskyldigheten. Han vore född i Tyskland och hade icke vistats i Sverige före den 15 maj 1942, då han inställt sig för fullgörande av värnpliktstjänstgöring. På grund av valutastopp kunde han icke påräkna penningunderstöd från sina anhöriga i Tyskland och, då han helt saknade anförvanter i Sverige, vore han hänvisad endast till sin militära lön, som uppginge till en krona 50 öre per dag.

Sekundchefen har tillstyrkt bifall till ansökningen med hänsyn till *Kahleis* ekonomiska förhållanden och det förtjänstfulla sätt, på vilket han fullgjort sin tjänstgöring.

Militärbefälhavaren, *chefen för armén* samt tyg- och civila departementen ha likaledes tillstyrkt bifall till ansökningen.

Statskontoret har i utlåtande den 8 december 1943 uttalat, att ämbetsverket, med hänsyn bland annat till vad sekundchefen anfört, icke ville motsätta sig, att *Kahleis* delvis befriades från ersättningsskyldighet. I sådant hänseende förordade ämbetsverket med beaktande av *Kahleis* ekonomiska förhållanden och övriga i ärendet föreliggande omständigheter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att *Kahleis*, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade ett belopp av 50 kronor, befriades från återstående ersättningsskyldighet.

Med hänsyn till föreliggande förhållanden finner jag mig böra föreslå, att *Kahleis* befrias från den honom åliggande ersättningsskyldigheten mot inbetalande av 25 kronor inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes. *Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Olof Kahleis må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 25 kronor, befrias från återstoden av den honom jämlikt Svea livgardes krigsrätts utslag den 3 februari 1943 åliggande ersättningsskyldigheten.

3:o.

Den 25 september 1942 erhöll värnpliktige furiren vid Svea artilleriregemente *Erik Joel Valentin Wahlberg*, som under tiden den 21 september—den 30 november 1942 tjänstgjort såsom chef för första plutonen av fjärde lätta ammunitionsförrådskompaniet, från befälhavaren för Örebro försvarsområde ett förskott av 1 500 kronor att användas för utbetalningar i tjänsten. Då förskottet den 1 oktober 1942 skulle redovisas, förmådde Wahlberg icke redovisa ett belopp av 288 kronor 40 öre.

Vid regementets krigsrätt yrkade vederbörande krigsfiskal, att Wahlberg måtte åläggas ersätta kronan det oredovisade beloppet.

Wahlberg framhöll vid krigsrätten bland annat följande. Wahlberg hade icke själv tillgodogjort sig några medel ur förskottet. Han hade förvarat förskottsmedlen i ett låst kassaskrin i en skrivbordslåda å plutonens expedition. Skrivbordslådan hade ej hållits låst men däremot hade expeditionen alltid varit låst, då Wahlberg ej uppehållit sig där. Han förmodade, att förlusten uppkommit genom att han antingen gjort utbetalningar utan att ha erhållit kvitton eller att kvitton, som han mottagit, förkommit. Han trodde, att en del av de oredovisade medlen utbetalats som ersättning för kostnader för inställelse vid förbandet, vilka kostnader kvitterats å en särskild lista, som sedermera förkommit. Å förbandet hade icke funnits någon, som kunnat biträda honom vid medelsförvaltningen, och själv hade han icke någon utbildning, som gjort honom kompetent därtill. En annan värnpliktig å förbandet hade tjänstgjort som kommissarie men ej velat stå risken för penningförvaltningen, emedan han förklarat sig ej vara kompetent därtill. Såväl Wahlberg som nämnde värnpliktige hade vänt sig till depån med anhållan att ny kommissarie måtte tillsättas men utan resultat. Wahlberg hade ej fört någon kassabok över inkomster och utgifter. Under tiden efter den 1 oktober 1942, från vilken dag plutonen lytt under befälhavaren för Karlstads försvarsområde, hade någon brist icke uppstått beträffande det förskott som Wahlberg från och med den 1 oktober 1942 erhållit från sistnämnda försvarsområde. Från försvarsområdesstaben i Karlstad hade Wahlberg nämligen alltid erhållit klara anvisningar angående förskottets handhavande. — Wahlberg yrkade att av kronan utfå ersättning för sina kostnader med anledning av rättegången med tillhoppa 255 kronor 90 öre.

Krigsrätten prövade genom utslag den 21 maj 1943, när Wahlberg icke ådagalagt något förhållande, på grund varav han skulle kunna undgå att till kronan utgiva ersättning med 288 kronor 40 öre, rättvist förplikta honom att till kronan utgiva nämnda belopp. Wahlbergs yrkande om ersättning av

kronan för sina kostnader med anledning av rättegången funne krigsrätten icke kunna bifallas. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

I en den 30 juni 1943 dagtecknad skrift har Wahlberg hos Kungl. Maj:t anhållit att bliva befriad från den ådömda ersättningsskyldigheten samt erhålla ersättning av kronan för sina kostnader med anledning av rättegången.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande. Wahlberg, som är född 1908, är ogift och till yrket grovarbetare. För närvarande arbetar han såsom skogs-huggare, varvid inkomsten uppgår till omkring 35 à 40 kronor i veckan. Han är försörjningspliktig mot ett 7 år gammalt barn med 30 kronor i månaden. Wahlberg lider av ledgångsreumatism och ischias samt har på grund av dessa sjukdomar under tiden den 30 mars 1941—den 30 april 1942 varit helt arbets-oförmögen och då erhållit ersättning från riks försäkringsanstalten. Härjämte har Wahlberg under flera år på grund av sjukdom eller arbetslöshet erhållit understöd av Nacka fattigvårdsstyrelse.

Arméförvaltningens civila departement har i utlåtande den 10 augusti 1943 anfört följande.

Av handlingarna i ärendet framginge, att av åklagaren mot Wahlberg framställt ansvarsyrkande före utslagets avkunnande återkallats, emedan Wahlberg ej ansetts ha tillgripit det felande beloppet. Vidare framginge, att Wahlberg, som till yrket vore grovarbetare, saknat nödiga förutsättningar för handhavande och redovisning av förskottsmedel. Nämda förhållande jämte Wahlbergs svaga ekonomiska ställning måste i och för sig anses tala för bifall till ansökningen. Emellertid framginge av befälhavarens för Örebro försvarsområde yttrande jämte därtill fogade handlingar, att Wahlberg trots upprepade påstötningar från överordnade militära myndigheter icke vidtagit någon åtgärd för att utreda eller förklara den uppkomna bristen och ej ens besvarat skrivelser i ärendet. Vad Wahlberg uppgivit därom, att han saknat erforderliga instruktioner för förskottets handhavande, syntes — att döma av nyssnämnda yttrande från befälhavaren för Örebro försvarsområde — icke vara med verkliga förhållandet överensstämmande. Under sådana förhållanden ansågo sig departementet av principiella skäl förhindrat tillstyrka, att Wahlberg befriades från ersättningsskyldighet.

Statskontoret har i utlåtande den 29 september 1943 i likhet med civila departementet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till framställningen.

Av utredningen framgår, att Wahlberg saknat nödiga förutsättningar för handhavande och redovisning av förskottsmedel. Han synes därför icke ha bort betros med de uppgifter, vid vilkas utförande medelsbristen uppstått. Med beaktande härav och med hänsyn till Wahlbergs svaga ekonomiska ställning anser jag mig böra föreslå, att han befrias från återstående ersättningsskyldighet mot inbetalande av 50 kronor inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes. Däremot anser jag icke skäl föreligga, att Wahlberg, som, såvitt handlingarna i ärendet utvisa, icke gjort framställning om fri rättegång, må utbekomma ersättning för kostnaderna med anledning av rättegången.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Erik Joel Walentin Wahlberg må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvalt-

*Departementets-
chefen.*

ning inbetalar ett belopp av 50 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan enligt krigsrättens vid Svea artilleriregemente utslag den 21 maj 1943.

4:o.

Vid inlämning den 23 juli 1941 av materieförrådet vid andra depåbrokompaniet av Svea ingenjörkår befanns, att tygmateriel saknades.

Vid krigsrätten vid Svea ingenjörkår yrkade vederbörande krigsfiskal, att kaptenen vid ingenjörtrupperna *Hans Skule Rydén*, som under tiden den 2 oktober 1940—den 23 juli 1941 varit chef för kompaniet, måtte åläggas ersätta kronan nämnda förlust. Rydén hade nämligen icke förordnat någon materielredogörare och vore därför själv ansvarig för den uppkomna bristen.

Rydén framhöll vid krigsrätten bland annat följande. Någon särskild materielredogörare för förrådet hade icke förordnats i samband med att Rydén övertagit förrådet. Rydén hade själv fungerat såsom materielredogörare. Ett förordnande av någon person att vara uppbördsman eller materielredogörare skulle allenast ha varit en formalitet utan någon reell innebörd. Någon för ändamålet kompetent person, som haft tid övrig för utförande av något nyttigt arbete i förevarande hänseende, hade nämligen icke funnits tillgänglig. Bristen hade uppkommit genom att utlämnad materiel icke blivit i vederbörlig ordning inlämnad samt att vid en del utlämningar och inlämningar erforderlig kontroll icke kunnat anordnas och kvitton ej avfordrats vederbörande. Detta hade delvis berott på det brådskande läget under denna tid. Förrådet hade från att ursprungligen ha varit ett övningsförråd övergått till att vara mobiliseringsförråd.

Krigsrätten har genom utslag den 18 december 1941, enär med hänsyn till vad i målet blivit upplyst Rydén icke kunde anses ha gjort sig skyldig till vållande i fråga om bortkomsten av den materiel, som åsyftades med den mot honom förda talan, samt Rydén ej heller eljest på grund av omständigheterna i målet kunde anses ansvarig för förlusten av angivna gods, funnit den mot Rydén förda talan icke kunna bifallas.

Krigshovrätten, där arméförvaltningens tygdepartement anfört besvär över krigsrättens utslag, har den 29 september 1942 meddelat utslag av följande innebörd: Rydén, som icke, på sätt bort ske, förordnat materielredogörare, måste anses vara gentemot kronan redovisningsskyldig för ifrågavarande materiel, som förkommit under den tid, då Rydén varit chef för kompaniet. Rydén — som uppgivit att under denna tid materiel i vissa fall utlämnats från kompaniets förråd utan att kvitto avfordrats vederbörande mottagare — hade icke ådagalagt sådana förhållanden, som kunde befria honom från skyldigheten att ersätta kronan den uppkomna bristen. Krigshovrätten prövade rättvist att, med ändring av krigsrättens utslag, förplikta Rydén att till kronan utgiva 523 kronor 77 öre. Jämlikt 30 kap. 6 § rättegångsbalken finge talan icke fullföljas mot krigshovrättens utslag.

I en av arméförvaltningens tyg- och civila departement den 29 juni 1943 överlämnad skrift har Rydén — under åberopande att gäldandet av den ådömda ersättningsskyldigheten komme att för honom bliva ekonomiskt mycket kännbar — anhållit att bliva befriad från ersättningsskyldigheten. Rydén har i samband härmed framhållit, att huvuddelen av den materiel, varom här vore fråga, icke torde ha fränhänts kronan utan avsiktligt eller oavsiktligt överförts till andra förråd.

Tjänstförrättande chefen för Svea ingenjörkårs depå har med hänsyn till de av Rydén anförda särskilda omständigheterna samt på grund av vad som i övrigt framkommit genom utredningen tillstyrkt bifall till ansökningen.

Militärbefälhavaren har förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till ansökningen.

Tyg- och civila departementen ha anført följande.

Av handlingarna i ärendet inhämtades, att krigsrätten icke funnit Rydén ersättningsskyldig. Krigshovrätten hade däremot fastställt ersättningsskyldighet, varvid utslaget syntes ha huvudsakligen grundats på Rydéns underlåtenhet att i enlighet med gällande bestämmelser utse materielredogörare för kompaniets förråd. Med hänsyn till såväl de skäl för sin underlåtenhet i berörda hänseende, vilka av Rydén anförts, som ock de i övrigt förebragta omständigheterna, hade departementen intet att erinra mot att Rydén, därest han före viss av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt till arméförvaltningen inbetalade förslagsvis 100 kronor, befriades från erläggandet av återstående belopp.

Statskontoret har i utlåtande den 21 juli 1943 anført följande.

Med hänsyn till de i ärendet föreliggande omständigheterna och då Rydéns ekonomiska förhållanden enligt statskontorets mening icke kunde motivera ett efterskänkande av kronans fordran, finge ämbetsverket — under erinran tillika att framställningar om befrielse från skyldighet att ersätta förkommen materiel nära nog undantagslöst lämnats utan bifall — hemställa, att ansökningen icke måtte till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Såsom jag vid behandlingen av ett delvis liknande ärende (propositionen 1943: 45, punkt 5) framhållit, är det ur principiell synpunkt tveksamt, huruvida i fall av denna art kronans fordran bör eftergivnas. Då emellertid skäl finnes att antaga, att en del av den materiel, varom här är fråga, fortfarande är i kronans ägo, och de omständigheter, under vilka bristen uppkommit få anses vara förmildrande, anser jag mig icke böra motsätta mig att Rydén, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till statsverket inbetalar ett belopp av förslagsvis 300 kronor, befrias från återstående ersättnings-skyldighet.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kaptenen vid ingenjörtrupperna Hans Skule Rydén, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor, befrias från återstoden av den honom jämlikt krigshovrättens utslag den 29 september 1942 åliggande ersättningsskyldigheten.

5:o.

Fanjunkaren vid pansartrupperna *Lars Olof Paulus Göransson*, som från början av november 1940 till den 30 september 1942 tjänstgjort som skvadronsadjutant och materielredogörare vid fjärde skvadronen av Norrlands dragonregemente, har icke förmått redovisa intendenturmateriel till ett värde av sammanlagt 1 157 kronor 18 öre.

Vid särskilda sammanträden med regementets krigsrätt yrkade vederbörande krigsfiskal, att Göransson måtte åläggas ersätta kronan nämnda belopp.

Göransson framhöll vid krigsrätten bland annat följande. Göransson hade övertagit skvadronens förråd av sergeanten A. V. Sigås. I samband härmed hade inventering företagits, varvid en brist till ett värde av omkring 4 500 kronor konstaterats. Med anledning härav hade kronan fört ersättningstalan mot Sigås men kronans talan hade ogillats. Då Göransson övertog förrådet, hade emellertid förelegat ytterligare brist, som icke upptäckts. Orsaken härtill hade varit, att förrådet delvis redovisats medelst av Göransson godtagna utlämningskvitton. En del av dessa kvitton hade emellertid sedermera befunnits vara felaktiga, enär den å kvittona angivna materielen icke funnits vid skvadronen.

Enligt ett vid krigsrätten företett utlåtande har regementsintendenten framhållit bland annat, att vid inventeringar, företagna under sommaren 1941 vid såväl fältförband som fredsskvadroner, på ett flertal håll betydande brister konstaterats. Emellertid hade även ett avsevärt överskott av intendenturmateriel förelegat vid huvudförrådet. Det syntes uppenbart, att en stor del av bristerna kunde hänföras till felaktigheter och slarv i materielredovisningen och att den saknade materielen sannolikt funnes vid huvudförrådet.

Den 12 mars 1943 meddelade krigsrätten två särskilda utslag av i huvudsak följande innehåll: Enär Göransson icke kunnat styrka vare sig sitt påstående därom, att materielen i fråga bortkommit under den tid, Sigås tjänstgjort som materielredogörare, eller att de redovisningshandlingar, han i november 1940 övertagit av Sigås, delvis varit felaktiga, och då Göransson vitsordat, att de av honom emottagna redovisningshandlingarna upptagit ifrågasvarande materiel, funne krigsrätten Göransson icke kunna undgå att till kronan utgiva ersättning för den förkomna materielen. I anslutning härtill förpliktade krigsrätten Göransson att till kronan utgiva tillhoppa 1 157 kronor 18 öre. Krigsrättens utslag ha vunnit laga kraft.

I en den 8 juni 1943 dagtecknad skrift har Göransson anhållit att bliva befriad från den honom ådömda ersättningsskyldigheten samt till stöd härför framhållit följande.

Enär de omständigheter, beträffande vilka Göransson måste förete bevisning, låge flera år tillbaka i tiden, hade han givit upp tanken på att kunna åstadkomma en friande bevisning och därför ej fullföljt talan mot krigsrättens utslag. Under den förstärkta försvarsberedskapen hade det emellanåt visat sig nästan omöjligt för materielredogörare att vid utlämning av materiel iakttaga all den försiktighet, som vore nödvändig till tryggande av att

formell brist uppstode vid redovisningen. Då Göransson övertagit förrådet, hade tydligen ordentlig räkning av ingående varuslag icke skett. En tillträdande materielredogörare kunde icke personligen räkna all materiel utan vore beroende av övriga i inventeringen deltagande. I maj 1941 hade Göransson själv vid inventering upptäckt, att viss brist förelegat, som icke kunde ha uppkommit under Göranssons redogörartid, samt anmält detta. Någon anmärkning mot Göransson med anledning av denna brist avhördes emellertid icke. Först senare vid avlämnandet av förrådet upptogs denna brist till anmärkning i samband med andra konstaterade brister. I stor utsträckning torde i själva verket den påtalade bristen finnas i form av överskott vid huvudförrådet. Göransson hade varit i tjänst sedan år 1918 och under denna tid aldrig gjort sig skyldig till slarv i fråga om uppbörd. Kronan skulle genom att indriva det utdömda beloppet göra en obehörig vinst på Göranssons bekostnad.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Göransson är gift samt har fem barn i åldern fem till femton år, av vilka tre gå i skola. Göransson, som saknar förmögenhet, åtnjuter en månadslön av 580 kronor. Hans fasta månadsutgifter — frånräknat kostnad för mat och kläder — uppgå till över 300 kronor i månaden.

Regementschefen har tillstyrkt bifall till ansökningsen, enär det skulle möta synnerligen stora svårigheter för Göransson att fullgöra den honom ådömda ersättningsskyldigheten.

Arméförvaltningens intendentur- och civila departement ha i utlåtande den 28 december 1943 med hänsyn till den omfattande försörjningsplikt, som ålåg Göransson, och övriga i målet upplysta omständigheter tillstyrkt, att Göransson befriades från återstående ersättningsskyldighet, därest han inom viss angiven tid inbetalade 400 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 29 januari 1944 anfört följande.

Framställningar om befrielse från skyldighet att ersätta förkommen materiel hade nära nog undantagslöst lämnats utan bifall. Med hänsyn till de konsekvenser, ett frånträdande av sålunda tillämpade principer kunde förutses komma att medföra, och då Göransson på grund av sin mångåriga anställning i kronans tjänst bort inse vikten av att noggrann kontroll utövades vid handhavandet av den honom anförtrödda materielen, syntes enligt ämbetsverkets mening några skäl icke föreligga för ett efterskänkande av kronans fordran. Statskontoret finge fördenskull föreslå, att framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Såsom jag under nästföregående punkt framhållit, har jag funnit det ur principiell synpunkt tveksamt, huruvida i fall av denna art kronans fordran bör eftergivnas. Då det emellertid icke är osannolikt, att en del av den saknade materielen alltjämt är i kronans besittning, och Göransson har en i förhållande till sina inkomster omfattande försörjningsplikt, anser jag mig böra tillstyrka, att Göransson mot inbetalande av ett belopp av 350 kronor befrias från återstående ersättningsskyldighet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tidpunkt, inom vilken ifrågavarande ersättningsskyldighet skall vara fullgjord.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

*Departements-
chefen.*

att fanjunkaren vid pansartrupperna Lars Olof Paulus Göransson, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till förswarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 350 kronor, befrias från återstoden av den honom jämlikt krigsrättens vid Norrlands dragonregemente två särskilda utslag den 12 mars 1943 åliggande ersättningsskyldigheten till kronan.

6:o.

Konstituerade sergeanten *Eric Wilhelm Olsson*, som i slutet av år 1941 förordnats till materielredogörare vid tolfte kåringenjörkompaniet av Svea ingenjörkår, har icke förmått redovisa intendenturmateriel till ett värde av sammanlagt 1 959 kronor 17 öre, tillhörande kompaniet. Vidare underlät Olsson, sedan han under kompaniets förläggning i Ljusnedal beordrats att den 10 juli 1942 företaga en tjänsteresa, att före avresan till vederbörande befäl å kompaniet överlämna ett belopp av 706 kronor 95 öre, utgörande rest å förskottsmedel samt telefonavgifter, som han haft i sin vårdnad. Enligt egen uppgift lät Olsson beloppet kvarligga i ett av honom inom förläggningen disponerat rum med påföljd att beloppet under hans bortovaro på obekant sätt försvunnit.

Vid särskilda sammanträden med krigsrätten vid Svea ingenjörkår yrkade vederbörande krigsfiskal, att Olsson måtte förpliktas att till kronan utgiva ersättning för den förkomna intendenturmaterielen med 1 959 kronor 17 öre ävensom på grund av medelsförlusten ådömas ansvar för oförstånd i tjänsten samt förpliktas att till kronan utgiva ersättning för de förkomna förskottsmedlen och telefonavgifterna med 706 kronor 95 öre.

Olsson framhöll vid krigsrätten bland annat följande.

En del materiel hade troligen kommit bort, medan kompaniet låg i fält, och en del under en transport till kompaniets förläggning i fält. Under den tid, Olsson varit materielredogörare, hade han vissa perioder varit kommanderad på annat håll och nycklarna till förrådet hade då förvarats på kompaniexpeditionen.

Beträffande de försvunna penningmedlen har Olsson uppgivit följande.

Enär några medel utöver visst förskott, som Olssons ställföreträdare genom kompaniets försorg utfått för utbetalning av avlöningar, icke behövts för utbetalning vid kompaniet under Olssons tjänsteresa, hade han icke ansett nödigt att överlämna de av honom omhänderhavda medlen till någon befälsman utan i stället låtit dem ligga kvar i det av honom disponerade rummet intill kompaniexpeditionen. Han hade förvarat medlen i ett låst kassaskrin, som han placerat i en packlåda. Packlådan hade icke gått att låsa. Han hade låst dörren till rummet och överlämnat nyckeln till en värnpliktig städare för att denne skulle kunna städa rummet under hans bortovaro. Någon bank, där han kunnat inlämna skrinet, hade ej funnits på platsen. Tjänsteresan hade ägt rum under tiden den 10—den 14 juli 1942. Då han sistnämnda dag på morgonen återkommit, hade han upptäckt, att skrinet försvunnit ur packlådan.

Vid företagen polisutredning har ej kunnat utrönas på vilket sätt medlen försvunnit.

Genom fyra särskilda utslag den 7 september 1942 förpliktade krigsrätten, enär sådana omständigheter icke kunde anses föreligga att Olsson i egenskap av materielredogörare å kompaniet skulle kunna undgå skyldighet att till kronan utgiva ersättning för den förkomna materielen, Olsson att till kronan utgiva sammanlagt 1 959 kronor 17 öre.

Vidare prövade krigsrätten genom utslag den 5 oktober 1942 — enär Olsson under förläggningen i Ljusnedal gjort sig skyldig till oförstånd i tjänsten bestående däri att, sedan han beordrats att den 10 juli 1942 göra en resa i tjänsten, han underlåtit att till vederbörande befäl å kompaniet överlämna beloppet å 706 kronor 95 öre, som han haft i sin vårdnad, utan i stället låtit det kvarligga i sitt rum i en packlåda med påföljd att beloppet stulits av okänd person — rättvist döma Olsson jämlikt 130 § strafflagen för krigsmakten för oförstånd i tjänsten att hållas i vaktarrest sju dagar. Härjämte förpliktades Olsson att till kronan utgiva ersättning med 706 kronor 95 öre.

Krigsrättens utslag ha vunnit laga kraft.

I en av arméförvaltningens intendentur- och civila departement den 7 augusti 1943 överlämnad skrift har Olsson anhållit att bliva befriad från den av honom på grund av krigsrättens förenämnda utslag den 7 september och den 5 oktober 1942 åliggande ersättningsskyldigheten. Till stöd för ansökningen har Olsson, som enligt vad av handlingarna framgår är gift och har en minderårig dotter, med bifogande av medellöshetsintyg, åberopat, att han numera för svårartad tuberkulos vårdades på sanatorium samt att hans ekonomi blivit synnerligen undergrävd på grund av sjukdomen.

Enligt bifogat intyg kommer Olsson efter utskrivningen från sanatoriet, som beräknats äga rum i slutet av år 1943, under 1 à 2 år att ha avsevärt nedsatt arbetsförmåga.

Chefen för Svea ingenjörkårs depå har, då det kunde förutsättas, att Olsson icke torde bliva i stånd att inbetala sin skuld till kronan, tillstyrkt bifall till ansökningen.

Intendentur- och civila departementen ha anfört, att, ehuru principiella skäl i och för sig finge anses tala mot bifall till ansökningen, departementen med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter icke ville motsätta sig, att Olsson befriades från ersättningsskyldighet.

Statskontoret har i utlåtande den 27 september 1943 anfört, att ämbetsverket icke ansåge enbart den omständigheten, att Olsson på grund av sjukdom och svag ekonomi kunde förutsättas äga små möjligheter gälda de belopp — sammanlagt 2 666 kronor 12 öre — som han ådömts att utgiva till kronan, utgöra tillräckligt motiv för en befrielse från ersättningsskyldigheten. Med hänsyn härtill och då i ärendet icke förebragts några andra förmildrande omständigheter, som kunde motivera ett eftergivande — helt eller delvis — av kronans fordran, måste statskontoret av principiella skäl avstyrka bifall till framställningen.

I ärendet har inhämtats, att Olsson numera vistas i sitt hem men att han alltjämt lider av förenämnda sjukdom samt är fullständigt arbetsoförmögen.

Olsson har inga inkomster och resterar för skatt. Hans hustru arbetar såsom servitris och drar försorg om hans uppehälle.

Departements-
chefen.

Utredningen i ärendet utvisar, att avsevärda svårigheter skulle möta för Olsson att fullgöra sin ersättningsskyldighet samt att utsikterna för kronan att inom rimlig tid av honom utfå de utdömda beloppen, tillhoppa 2 666 kronor 12 öre, äro små. Med anledning härav och oaktat det även i detta fall är ur principiell synpunkt tveksamt, huruvida ett eftergivande av kronans fordran bör ske, anser jag mig böra tillstyrka, att Olsson mot inbetalande av ett belopp av 200 kronor befrias från återstående ersättningsskyldighet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tidpunkt, inom vilken ifrågakvarande ersättningsskyldighet skall vara fullgjord.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Eric Wilhelm Olsson, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 200 kronor, befrias från återstoden av den honom jämlikt krigsrättens vid Svea ingenjörkår fyra särskilda utslag den den 7 september samt utslag den 5 oktober 1942 åliggande ersättningsskyldigheten till kronan.

7:o

Den 17 mars 1941 utlämnade fanjunkaren vid pansartrupperna *Erik Valdemar Niklasson* i egenskap av uppbördsman för tunga vapen vid Skaraborgs regemente till sergeanten Nils Åke Nilsson viss materiel för ett kompanis räkning. Därvid erhöll Niklasson en av kompanichefen på förhand kvitterad rekvisition, som upptog, förutom annan materiel, sex presenningar till luftvärnspjäser. Vid tillfället framställde icke Nilsson anmärkning om att någon del av den i rekvisitionen upptagna materielen icke skulle ha utlämnats till honom. Sedan nämnda antal presenningar vid återlämningen till förrådet saknats, har med anledning härav ersättningsfrågan hänskjutits till krigsrätten vid Skaraborgs regemente. Inför krigsrätten bestredo Niklasson och Nilsson ersättningsskyldighet. Niklasson anförde härvid bland annat följande.

Ett bifall till Nilssons påstående att presenningarna icke utlämnats komme att rubba själva grundprinciperna för materielens utlämning och kvittering, därigenom att uppbördsmannen utöver det erhållna kvittot måste kunna styrka, att materielen utlämnats, vilket för hans del vore omöjligt. För bedömandet av förbandets ansvarighet vore det utan betydelse om presenningarna utlämnats eller icke. Det hade nämligen ålegat förbandet att vid själva utlämningen kontrollera att det fått ut alla effekter som kvitterats eller, om detta icke varit fallet, genast påfordra rättelse. Endast under förutsättning att Niklasson förhindrat sådan kontroll, därest den begärts vid utlämningen, torde förbandets påstående att presenningarna ej utlämnats tillmätas någon betydelse.

Vederbörande krigsfiskal förklarade sig icke ha något yrkande, varför målet avskrevs från vidare handläggning.

Efter besvär av Niklasson lämnade krigshovrätten genom utslag den 15

maj 1942, enär krigsrättens beslut icke rörde Niklasson eller hans rätt, samt Niklasson följaktligen icke ägde föra talan mot detsamma, hans besvär utan vidare avseende. Jämlikt 30 kapitlet 6 § rättegångsbalken ägde Niklasson icke fullfölja talan mot krigshovrättens utslag.

Efter framställning av arméförvaltningens tygdepartement, som ansåg att krigsrätt borde beredas möjligheter att avgöra ersättningsskyldigheten för ifrågavarande materiel, hänsköts målet åter till krigsrätten. Vederbörande krigsfiskal yrkade därvid förpliktelse för Nilsson samt i andra hand för Niklasson att ersätta kronan värdet av presenningarna med 192 kronor.

Genom utslag den 9 juli 1942 har krigsrätten utlåtut sig. Väl finge i målet anses utrett, att Nilsson enligt kvitto erkänt sig ha av Niklasson emottagit »8» presenningar, enligt uppgift värda tillhopa 192 kronor. Utredningen i målet gäve emellertid vid handen, att några presenningar av angiven beskaffenhet icke vid ifrågavarande tillfälle och icke heller senare utlämnats till Nilsson. På grund härav funne krigsrätten Nilsson icke kunna åläggas ersättningsskyldighet. Då det icke kunde anses tillfullo utrett, att några presenningar förkommit för kronan eller att någon vårdslöshet från Niklassons sida visats, lämnades det mot honom alternativt framställda yrkandet utan bifall. Kostnaderna för i målet hörda personers inställelse skulle stanna på statsverket.

Krigshovrätten, där kronan anfört besvär, har den 30 april 1943 meddelat utslag av i huvudsak följande innehåll. Genom vad i målet förekommit måste anses styrkt, att presenningarna icke utlämnats till Nilsson. Vid sådant förhållande och då den omständigheten att Nilsson icke, såsom bort ske, vid utlämningen den 17 mars 1941 anmält, att han ej erhållit presenningarna, icke i och för sig vore av beskaffenhet att medföra ersättningsskyldighet för Nilsson, funne krigshovrätten, lika med krigsrätten, den mot Nilsson förda talan icke kunna bifallas. Vad däremot anginge den mot Niklasson förda talan, prövade krigshovrätten — enär Niklasson såsom uppbördsman vore ansvarig för presenningarna och han icke visat förefintligheten av sådana omständigheter, att han ändock kunde undgå ersättningsskyldighet för presenningarna — rättvist att med ändring av krigsrättens utslag i denna del förplikta Niklasson att dels till kronan utgiva 192 kronor, dels ock återgälda statsverket av allmänna medel i målet förskjutna vittneslöner. Jämlikt 30 kap. 6 § rättegångsbalken finge talan icke fullföljas mot krigshovrättens utslag.

I en av försvarets civilförvaltning och arméförvaltningen gemensamt överlämnad skrift har Niklasson anhållit att bliva befriad från den honom ådömda skadeståndsskyldigheten. Han hade tretton barn, varav fem vore under sexton år. Niklasson ägde en egnavillan, taxerad till 12 000 kronor och belånad till 8 000 kronor. Därutöver ägde han inga andra tillgångar än lönen såsom fanjunkare. Niklassons taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1940 hade uppgått till 5 790 kronor.

Regementschefen har — under framhållande att Niklasson vore en synnerligen dugande uppbördsman, vilken med berömvärt nit skötte sin befattning —

på grund av den omfattande försörjningsplikt, som ålåg Niklasson, tillstyrkt bifall till ansökningsen.

Försvarets civilförvaltning och arméförvaltningen ha med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter samt Niklassons svaga ekonomiska ställning ansett starka billighetsskäl tala för att Niklasson helt befriades från ersättningsskyldigheten.

Statskontoret har i utlåtande den 16 februari 1944 anfört följande.

Då Niklasson genom hovrättsdomen ålagts att till statsverket utgiva ett så förhållandevis obetydligt belopp som 192 kronor jämte vissa av allmänna medel förskjutna vittneslöner, ansågo statskontoret Niklassons ekonomiska förhållanden icke med fog kunna åberopas som motiv för ett eftergivande av ersättningsskyldigheten. Däremot funne ämbetsverket omständigheterna i målet sådana, att dessa i och för sig utgjorde skäl för en dylik befrielse. Statskontoret ville därför icke motsätta sig bifall till framställningen.

Departements-
chefen.

Omständigheterna i ärendet tala för att Niklasson bör befrias från den honom ålagda ersättningsskyldigheten. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att fanjunkaren vid pansartrupperna Erik Valdemar Niklasson befrias från honom jämlikt krigshovrättens utslag den 30 april 1943 åliggande ersättningsskyldighet till kronan.

8:o.

Vid olika tillfällen under oktober 1941 tillgrep värnpliktige nr 591—59—1927 *Stig Olof Olsson* ammunition och dynamitpatroner, allt tillhörigt kronan och värt 10 kronor 65 öre. Vidare avlossade Olsson den 15 november 1941 under militär förläggning i en barack — sedan gräl uppkommit mellan honom och värnpliktige nr 112—69—1932 *Gunnar Andreas Bäckman* samt Bäckman rusat mot Olssons sovplats — i hastigt mod och utan avsikt att döda ett pistolskott mot Bäckman, vilket träffade Bäckman och orsakade dennes död.

Sedan Olsson häktats, yrkade vederbörande krigsfiskal vid fältskyllingsrätten vid Morjärvs försvarsområdes stab, att Olsson måtte fällas till ansvar för förbrytelsema.

Sedan medicinalstyrelsen avgivit utlåtande, har fältskyllingsrätten i utslag den 13 maj 1942 yttrat. Enligt fältskyllingsrättens uppfattning hade omständigheterna vid dråpets begående varit sådana, att Olsson haft rätt till nödvärn enligt 5 kap. 10 § allmänna strafflagen, men hade Olsson gjort större våld än nöden krävt. Fältskyllingsrätten ansågo, lika med medicinalstyrelsen, att Olsson vid tiden för de olovliga tillgreppens begående befunnit sig i sådant sinnestillstånd, som avsåges i 5 kap. 6 § allmänna strafflagen, och vid tiden för dråpets begående i sådant sinnestillstånd, som avsåges i 5 kap. 5 § samma lag. Förty bleve Olsson av krigsrätten dömd, jämlikt 102 § 2 och 3 mom. och 105 § 2 mom. strafflagen för krigsmakten samt 20 kap. 1 och 8 §§ och 5 kap. 6 § allmänna strafflagen, att för första resan snatteri till kronan böta 40 dagsböter å två kronor ävensom förklarad icke kunna fällas till ansvar för dråpet. Olsson

skulle icke vidare hållas häktad i målet. Då medicinalstyrelsen förklarat Olsson vara i behov av vård å sinnessjukhus, skulle med honom så förfaras, som i 47 § sinnessjuklagen sades. Härjämte förklarade fältkrigsrätten Olsson genom dråpet skadeståndsskyldig gentemot Bäckmans dödsbodelägare. Då emellertid Bäckman genom eget vållande medverkat till skadan, borde ersättningarna till dödsbodelägarna jämkas till tre fjärdedelar av vad eljest bort utgå. Fältkrigsrätten förpliktade, såvitt nu är fråga, Olsson att utgiva *dels* till dödsboet 582 kronor 62 öre i ersättning för begravningskostnader, *dels ock* till änkan Sigrid Bäckman livränta med 45 kronor i månaden, så länge hon levde ogift, samt till ettvarrt av Bäckmans efterlevande barn Sigurd Georg, född den 4 februari 1931, Bert Sivert, född den 20 maj 1934 och Bengt Gunnar, född den 29 juli 1939, livränta med 30 kronor i månaden tills det fyllde 16 år. Å beloppet 582 kronor 62 öre och de livräntebelopp, som vore till betalning förfallna, skulle gäldas 5 % ränta från utslagets dag tills betalning skedde. Från de sålunda utdömda ersättningarna skulle avräknas tre fjärdedelar av vad som i anledning av dödsfallet kunde komma att utbetalas av riksförsäkringsanstalten, varjämte anstalten förbehölles rätt att föra särskild talan mot Olsson om de ersättningar, som anstalten kunde komma att utgiva i anledning av olycksfallet. Det ålåg Olsson att återgälda statsverket kostnaden för den Sigrid Bäckman i målet beviljade förmånen av fri rättegång.

Krigshovrätten, där Olsson anfört besvär över fältkrigsrättens utslag, fann genom utslag den 7 juli 1942 ej skäl göra ändring i överklagade utslaget. Krigshovrättens utslag har vunnit laga kraft.

I en den 10 mars 1943 dagtecknad skrift har Olsson genom sin fader, boktryckaren F. V. Olsson enligt fullmakt — med förmålan att uppgörelse träffats med dödsbodelägarna i fråga om den dödsbodelägarna tillerkända ersättning, som icke erlades av riksförsäkringsanstalten — anhållit att bli befriad från skyldighet att till kronan återgälda vad riksförsäkringsanstalten på grund av utslaget utgivit eller framdeles nödgades utgiva till Bäckmans dödsbodelägare.

Riksförsäkringsanstalten har i utlåtande den 20 maj 1943 anfört bland annat.

Jämlikt bestämmelserna i 1927 års militärsättningsförordning hade riksförsäkringsanstalten i anledning av Bäckmans död — förutom begravningshjälp med 216 kronor — genom beslut den 8 juni 1942 tillerkänt änkan Bäckman en årlig livränta å för närvarande 392 kronor 72 öre, så länge hon levde ogift, samt ettvarrt av Bäckmans tre barn en årlig livränta å för närvarande 261 kronor 82 öre att utgå till dess det uppnått 16 år.

Sedan riksförsäkringsanstalten den 31 december 1942 framställt ersättningskrav mot Olsson å ett belopp av 1 193 kronor, utgörande tre fjärdedelar av anstaltens dittillsvarande kostnader, för vilka regressrätt förelegat, hade Olsson i skrivelse till anstalten den 11 februari 1943 under åberopande av däri närmare angivna skäl hemställt om befrielse från betalningsskyldighet. I skrivelse till Olsson den 2 mars 1943 hade anstalten förklarat sig förhindrad att avskrika sin fordran hos honom.

Med anledning av nu ifrågavarande remiss hade riksförsäkringsanstalten genom landsfiskalen i Leksands distrikt införskaffat utredning rörande Olssons ekonomiska förhållanden.

Med hänsyn till vad däri upplysts angående Olssons ekonomiska ställning och i betraktande av de omständigheter, varunder skadan enligt uppgifterna i utslaget uppkommit, ansåge riks försäkringsanstalten sig böra tillstyrka bifall till Olssons framställning.

Av utredningen i ärendet framgår följande. Olsson, som för närvarande är intagen å Sätters sjukhus för vård, är född år 1907 samt till yrket tryckerifaktor. Han är gift och har en minderårig dotter. Olsson äger skogsskifte, taxerat till 1 600 kronor men in-tecknat för 2 000 kronor. Olssons hustru, som är född år 1907, bor för närvarande jämte sin dotter hos en broder, som är stenarbetare, i Leksand. Bostaden utgöres av ett litet kök och ett mindre rum i en uthusbyggnad. Hyran, 20 kronor per månad, erlägges i den mån fru Olsson förmår. Vär-det av makarna Olssons lösa egendom överstiger ej 200 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 2 juni 1943 anfört följande.

Med hänsyn till Olssons nuvarande ekonomiska förhållanden syntes möjligheter knappast föreligga för denne att till riks försäkringsanstalten återbetala de ersättningar, som anstalten kunde komma att utgiva på grund av dödsfallet. Det torde emellertid icke vara uteslutet, att Olsson i en framtid efter återvunnen hälsa komme i en sådan ekonomisk ställning, att riks försäkringsanstalten kunde återfå åtminstone en del av de belopp, för vilka enligt krigshovrättens utslag regressrätt för anstalten föreläge. Statskontoret ansåge sig fördenskull icke böra tillstyrka, att Olsson vunne befrielse från all ersättningsskyldighet gentemot riks försäkringsanstalten. Enligt ämbetsverkets mening syntes nämnda ersättningsskyldighet skäligen böra nedsättas till en tredjedel av det belopp, för vilket regressrätt föreläge, varigenom Olsson skulle ha att gälda en fjärdedel av anstaltens kostnader i anledning av dödsfallet.

Slutligen har hovrättsnotarien B. Sabelström i Leksand, sedan han erhållit del av statskontorets utlåtande, på uppdrag av Olssons fader i en den 11 juni 1943 dagtecknad skrift anfört.

Olsson hade nyligen försöksutskrivits från sjukhuset i Säter med skyldighet för honom att intill dess annorledes av sjukhuset bestämdes kvarbliva i den anställning, som åt honom anskaffats. På grund av den kännedom Sabelström i egenskap av boktryckare Olssons juridiska rådgivare förskaffat sig, vågade han uttala som sin bestämda uppfattning att, därest sonen efter återvunnen fullständig frihet skulle ha utsikt att bliva en samhällsduglig medborgare, det vore alldeles nödvändigt, att han icke belastades med det tryck, som ett varje månad återkommande utkrävande av statsverkets fordran skulle innebära. Såsom ett ytterligare skäl för riktigheten av denna sin åsikt ville Sabelström framhålla, att ansökan om skillnad i Olssons äktenskap under den närmaste tiden komme att till rätten ingivas. Han ansåge det föga sannolikt, att Olssons labila själstillstånd vore mäktigt att uthärda denna dubbla påfrestning.

Härutöver ha från Sabelström inhämtats följande upplysningar.

Enligt den med Bäckmans dödsbo träffade överenskommelsen hade Olssons fader till dödsboet utbetalat en engångsersättning av 2 300 kronor. Härigenom hade enligt överenskommelsen den dödsboet tillkommande ersättning, som icke erlades genom riks försäkringsanstalten, slutligt reglerats. Däremot

vore Olsson alltjämt ersättningsskyldig till riksförsäkringsanstalten på grund av dödsfallet. Olsson vore för närvarande anställd i sin faders tryckeri mot en kontant veckolön av 50 kronor jämte delvis fri kost. I underhåll till sin hustru och makarnas barn betalade han i genomsnitt 100 kronor per månad. Vad som därefter återstode vore erforderligt för hans eget nödortfiga uppehälle. Olsson vore för sin utkomst helt beroende av vad han kunde erhålla från fadern.

Med hänsyn till arten av Olssons sjukdom samt hans personliga förhållanden i övrigt anser jag mig i likhet med riksförsäkringsanstalten böra tillstyrka befrielse för Olsson från ersättningsskyldighet till kronan för vad anstalten utgivit eller kan komma att utgiva på grund av ifrågavarande olycksfall.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Stig Olof Olsson må befrias från ersättningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten för vad anstalten utgivit eller kan komma att utgiva i anledning av det olycksfall varigenom Gunnar Andreas Bäckman avlidit.

9:o.

Vid Stockholms örlogsstation liksom vid marinens förläggningar i Karlskrona och Vaxholm utlämnades på sin tid enligt meddelade föreskrifter proviantartiklar till viss marinens personal från en s. k. proviantbod. Denna uttog artiklarna från proviantuppbörd mot kontant ersättning och utminuterade dem sedan till personalen mot självkostnadspris jämte ett mindre pålägg. Enär proviantboden i Stockholm var den enda livsmedelsaffären inom stationsområdet och då endast ett fåtal artiklar kunde erhållas från flottans proviantförråd därstädes, som var av betydligt mindre omfattning än i Karlskrona och Vaxholm, utvidgades rörelsen — för att bereda personalen möjlighet till detaljinköp av för hushållet nödvändiga förnödenheter — så småningom till att omfatta huvudsakligen i allmänna marknaden uppköpta varor och erhöll sålunda mer karaktär av en vanlig handelsrörelse. Jämlikt av marinförvaltningen den 30 juni 1937 meddelade föreskrifter för tillhandahållande åt enskilda av förnödenheter m. m. från marinens förråd och inrättningar fingo emellertid — med de inskränkningar som betingades av bestämmelserna i reglementet för marinen eller eljest föreskrivits — i marinens proviantbodar endast tillhandahållas sådana artiklar, som ingingo i marinens proviantförråd eller voro föremål för återkommande leveranser till marinens matinrättningar. Dessa inskränkande bestämmelser i avseende å tillhandahållandet av proviantartiklar gävo anledning till bildandet år 1937 vid Stockholms örlogsstation av *Flottans handelsförening i Stockholm u. p. a.*, med syfte att övertaga proviantbodens vid örlogsstationen rörelse och tillgångar, varigenom den dittillsvarande omfattningen av försäljningsverksamheten skulle kunna bibehållas samt personalens anspråk på tillgång till en inom rimligt avstånd från boplatzen belägen livsmedelsaffär kunna tillgodoses.

Sedan handelsföreningen till marinförvaltningen avgivit förslag till övertagande av proviantbodens rörelse och tillgångar, gjorde ämbetsverket — under framhållande att ämbetsverket icke hade något att erinra mot att proviantboden nedlades och föreningen fortsatte rörelsen i kronan tillhöriga lokaler mot erläggande av skälig hyra — i skrivelse den 7 oktober 1937 framställning i sådant syfte och föreslog därvid tillika närmare villkor för rörelsens överlåtande till handelsföreningen m. m.

Kungl. Maj:t beslutade den 23 december 1937 att, sedan genom marinförvaltningens försorg proviantbodens kontanta behållning fastställts och inneiggande varulager värderats, allt enligt förhållandet vid den avsedda tidpunkten för avvecklingen, varulagret finge överlätas till handelsföreningen. Såsom villkor skulle gälla, att föreningen förbunde sig att inom tio år från tidpunkten för överlåtelsen erlägga full likvid därför enligt värderingen, vilket finge ske genom årliga inbetalningar enligt marinförvaltningens bestämmande. Föreningen skulle ställa av marinförvaltningen godkänd säkerhet för fullgörande av denna förbindelse, vilken finge löpa utan ränta. I samband härmed medgav Kungl. Maj:t, att av den kontanta behållningen ett belopp av högst 6 000 kronor finge disponeras av marinförvaltningen för utförande genom ämbetsverkets försorg av oundgängligen nödvändiga reparationer av de till proviantbod brukade och till förhyrning åt föreningen avsedda lokalerna. Vidare medgav Kungl. Maj:t, att till handelsföreningen finge för nyanskaffning av inventarier till lokalerna utlämnas ett räntefritt lån å högst 3 400 kronor, på villkor att föreningen ställde av marinförvaltningen godkänd säkerhet för lånet och förbunde sig att återbetala detsamma inom tio år från utlåningsdagen genom årliga inbetalningar enligt marinförvaltningens bestämmande.

Med anledning av dessa föreskrifter erhöll handelsföreningen av kronan ett räntefritt lån å 8 784 kronor 27 öre, av vilket belopp 5 534 kronor 27 öre motsvarade värdet av det till handelsföreningen överlätna varulagret och 3 250 kronor avsågs för nyanskaffning av inventarier. Som säkerhet lämnade föreningen ett den 15 februari 1938 dagtecknat skuldebrev, enligt vilket 504 kronor 27 öre skulle återbetalas senast den 1 februari 1939 samt 920 kronor senast den 1 februari vart och ett av åren 1940 till och med 1948.

I skrivelse den 25 maj 1943 har *handelsföreningen* anført i huvudsak följande.

Amorteringar å lånet hade verkställts i den ordning marinförvaltningen bestämt och för närvarande återstode en skuld av 4 600 kronor. Då emellertid de reparationer av affärslokalerna, som enligt beslutet den 23 december 1937 utförts genom ämbetsverkets försorg, icke varit tillfyllest, hade föreningen för åstadkommande av affärslokaler enligt nutida fordringar hittills nödgats nedlägga en summa av 7 160 kronor på ombyggnader och komplettering m. m. av lokalerna. Sålunda hade föreningen år 1940 måst inreda ett nytt lagerrum för en kostnad av omkring 160 kronor, då det befintliga icke motsvarade affärens omsättning. Samma år måste affären utvidgas med en lokal för mjölkförsäljning för en kostnad av 3 015 kronor, sedan den å Skeppsholmen befintliga, privata mjölkaffären nedlagts och framställning om ordnande av mjölk-

försäljning gjorts från å Skepps- och Kastellholmarna boende familjer. Vid övertagandet av proviantboden fanns i själva affärslokalen endast en mindre kamin, vilken var otillräcklig till och med för uppvärmning av det rum, där den var placerad. Under alla de år föreningen drivit sin verksamhet hade därför värmefrågan varit ett svårt problem, som bristfälligt lösts på olika sätt. En del varor hade under de senaste stränga vintrarna blivit förstörda, och för personalen hade de provisoriska anordningarna varit otillfredsställande. Framställning hade gjorts från föreningen till vederbörande myndighet om indragande av värmeledning. Framställningen hade tillstyrkts av chefen för Stockholms örlogsväsen men icke kunnat bifallas av marinförvaltningen. Föreningen hade därför med egna medel låtit installera värmeledning under vintern 1942—43. Kostnaden hade uppgått till 3 985 kronor. Utöver nu nämnda kostnader tillkomme en del andra av föreningen havda mindre kostnader. Om samtliga dessa kostnader kunnat förutsättas och kommit till utförande vid den ombyggnad, som verkställdes vid föreningens övertagande av proviantboden, hade kostnaderna troligen kommit att bestridas av då befintliga överskottsmedel.

Med anledning av vad sålunda anförts har handelsföreningen hemställt, att återstoden av skulden, 4 600 kronor, måtte såsom gottgörelse för de kostnader föreningen sålunda måst nedlägga på lokalerna få avskrivas.

Marinförvaltningen har i utlåtande den 19 november 1943 framhållit, att proviantbodens tillgångar vid avvecklingen, som ägde rum i februari 1938, uppgått till 17 157 kronor 17 öre, varav, sedan vissa inventarier försålts till handelsföreningen, 11 622 kronor 90 öre i kontanter och 5 534 kronor 27 öre i varor, samt vidare anført i huvudsak följande.

Proviantbodens lokaler hade då föreningen övertagit dem varit i mindre gott skick. För oundgängligen nödvändiga reparationer enligt förenämnda beslut hade marinförvaltningen anvisat 5 999 kronor 89 öre. Trots dessa reparationer, hade föreningen nödgats nedlägga betydande kostnader, 7 160 kronor, för att göra lokalerna fullt lämpade för sitt ändamål. Av värdering, som verkställdes av chefen för Stockholms örlogsväsen, framginge, att genom handelsföreningens försorg vidtagen varmboning, golvomläggning och installation av värmeledning m. m. höjt den disponerade byggnadens värde med omkring 5 000 kronor. Genom dessa förbättringar kunde lokalerna, om så erfordrades, framdeles av kronan med fördel användas såsom varmförråd. Med hänsyn till att av föreningen nedlagda kostnader och den därigenom föranledda värdestegringen av kronans egendom väl täckte föreningens återstående skuldbelopp, tillstyrkte marinförvaltningen bifall till framställningen. Därest Kungl. Maj:t funne skäl bifalla framställningen, hade marinförvaltningen för avsikt att höja den av föreningen erlagda årshyran för lokalerna, 200 kronor, med 250 kronor, motsvarande ungefär 5 % av det belopp, som ifrågasattes bliva efterskönt.

Av en marinförvaltningens utlåtande bifogad tablå över handelsföreningens omsättning m. m. inhämtas, att handelsföreningens kapital år 1942 uppgick till 22 600 kronor samt att föreningen omfattade 767 medlemmar.

Statskontoret har i utlåtande den 1 december 1943 anført följande.

För avskrivning av skulden syntes erforderligt inhämta riksdagens medgivande.

Det ville emellertid förefalla statskontoret som om skäl knappast kunde anses föreligga att befria föreningen från de förpliktelser gentemot kronan,

som åvilade föreningen på grund av skuldförbindelsen av den 15 februari 1938. Visserligen hade föreningen nedlagt förhållandevis stora kostnader med syfte att åstadkomma ändamålsenliga affärslokaler i de utrymmen, som tidigare disponerats av flottans proviantbod men det borde beaktas, att även staten redan gjort ekonomiska uppoffringar med samma syfte. Sålunda hade i samband med nedläggandet av proviantboden ett belopp av 6 000 kronor ställts till förfogande för reparation av lokalerna, varjämte det lån, som föreningen erhållit, löpte utan ränta. Härtill komme, att föreningen ställts i ett synnerligen gynnsamt läge på grund av den låga hyra, som föreningen hade att erlagga för lokalerna. I detta senare hänseende torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke marinförvaltningen under alla förhållanden borde taga under övervägande en reglering av den nu utgående hyran.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde statskontoret, att framställningen icke måtte till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 11 januari 1944 framhållit bland annat följande.

Riksräkenskapsverket, som vore av den uppfattningen att lokalerna trots på kronans bekostnad verkställda reparationer icke varit fullt brukbara för det med förhyrningen avsedda ändamålet, funne skäl tala för att föreningen i viss utsträckning bereddes ersättning för å lokalerna nedlagda kostnader. Riksräkenskapsverket erinrade i detta sammanhang om i gällande hyreslag intagna bestämmelser i berörda hänseende.

Med hänsyn härtill tillstyrkte riksräkenskapsverket, att föreningens återstående skuld, 4 600 kronor, avskreves. Vid bifall härtill borde den nu utgående hyran höjas med skäligt belopp, därvid hänsyn borde tagas jämväl till hyresvärdet av den nytillkomna lokalen för mjölkförsäljning.

Såsom statskontoret framhållit torde ett bifall till föreningens hemställan erfordra samtycke av riksdagen.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att handelsföreningen, oaktat kronan i samband med överlämnandet av lokalerna utgivit omkring 6 000 kronor för reparation av desamma, själv ansett sig böra bestrida en kostnad av 7 160 kronor för att lokalerna skulle bli tillräckliga och fullt ändamålsenliga. Av denna kostnad belöpa omkring 3 000 kronor på utvidgning med en mjölkbutik och omkring 4 000 kronor på installation av värmeledning. Härigenom har värdet av de staten tillhöriga lokalerna stegrats, enligt marinförvaltningens beräkning med omkring 5 000 kronor. Med hänsyn härtill vill jag — ehuru det föreningen beviljade lånet varit räntefritt och hyran för lokalerna är mycket låg — i likhet med riksräkenskapsverket förorda, att föreningen befrias från sin återstående skuld till kronan, uppgående till 4 600 kronor. Jag förutsätter emellertid, att föreningen i fortsättningen kommer att för lokalerna — jämväl för mjölkbutiken — få erlagga en hyra, som med hänsyn till förhållandena på hyresmarknaden och föreningens ändamål befinnes skälig.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Flottans handelsförening i Stockholm u. p. a. befrias från återstående skuld till kronan, 4 600 kronor, enligt skuldebrev den 15 februari 1938.

10:o.

Sedan chefen för förutvarande Upplands artilleriregemente infordrat anbud å, bland annat, 550 000 kilogram hö att under tiden den 1 oktober 1920—den 30 juni 1921 levereras med rätt för regementschefen att med högst 10 % öka eller minska leveransens kvantitet, avgav bland andra handelsbolaget under firma kommanditbolaget Otto Hansson & C:o i Follingbo, innehavare *Otto Harald Hansson* och Thure Reinhold Hansson, den sistnämnde kommanditdelägare, anbud å leverans av angivna kvantitet hö till ett pris av 11,45 öre per kilogram. Sedermera sänkte bolaget före anbudstidens utgång i telegram till regementschefen priset med 0,47 öre per kilogram. Det sålunda sänkta priset var det lägsta, varför bolagets anbud antogs. Bolaget vägrade emellertid underteckna kontrakt under påstående, att telegraferingsfel förelåg, i det att telegrammet, som intelefonerats till telegrafstationen, mot vad vid telefonerandet dikterats, kommit att innehålla, att priset per kilogram hö sänktes i stället för, såsom förhållandet rätteligen var, höjdes med 0,47 öre.

Efter stämning den 31 december 1920 vid Gotlands norra häradsrätt på handelsbolaget ävensom delägarna däri anförde kronan följande.

Bolagets påstående om telegraferingsfel vore, enligt vad utrönts, oriktigt, varför bolaget vore bundet av det utav bolaget enligt telegrammet angivna och sedermera antagna anbudet. På grund av bolagets underlåtenhet att fullgöra den leverans, vartill bolaget sålunda förbundit sig, hade regementschefen nödgats upphandla motsvarande kvantitet hö å annat håll till ett pris, som med 5 346 kronor överstigit det i bolagets antagna anbud angivna priset. Då bolaget och dess delägare måste anses vara ersättningsskyldiga för kronan åsamkade merkostnader yrkade kronan att bolaget och dess delägare måtte åläggas att, vilken av dem gälda gitte, till kronan utgiva 5 346 kronor jämte ränta. Härjämte fordrade kronan ersättning för rättegångskostnaderna.

Genom utslag den 31 oktober 1921 prövade häradsrätten på anförda skäl rättvist ogilla kronans talan.

I häradsrättens utslag sökte kronan ändring. Den 8 juni 1923 prövade Svea hovrätt rättvist att, med ändring av häradsrättens utslag, förplikta bolaget och dess medparter att, vilken av dem gälda gitte, Thure Hansson dock allenast med det belopp han i bolaget insatt eller åtagit sig att insätta, till kronan utgiva 5 346 kronor jämte ränta därå efter 5 % om året från stämningdagen, den 31 december 1920, tills betalning skedde, samt att gottgöra kronan dess utgifter i målet vid häradsrätten med 272 kronor 50 öre. Hovrättens dom har vunnit laga kraft.

Den 29 december 1921 försattes bolaget och Otto Hansson i konkurs vid Gotlands norra häradsrätt. Konkurserna avslutades den 18 juli 1924. Otto Hanssons konkurs avskrevs på grund av bristande tillgångar, under det att såsom utdelning i bolagets konkurs inflöt ett belopp av 237 kronor 39 öre å det utdömda kapitalbeloppet. Det kronan sålunda tillgodokomna beloppet har inlevererats till arméförvaltningens kassa.

Enligt föreliggande utredning är bolaget att anse såsom upplöst. Den återstående fordran hos Thure Hansson, såvitt densamma gällt detta bolag, har numera förfallit. Däremot kvarstår fordran gentemot Otto Hansson personligen. Vid verkställighetsförsök åren 1923, 1932 och 1942 har kronans fordran ej kunnat uttagas, varför denna fordran numera uppgår till (5 346 — 237: 39 =) 5 108 kronor 61 öre jämte 5 % årlig ränta. Kronans fordran utöver kapitalbeloppet, rättegångskostnaderna inberäknade, uppgår till inalles omkring 6 000 kronor.

I en av arméförvaltningens intendenturavdelning den 4 februari 1944 överlämnad skrift har Otto Hansson anhållit att bli befriad från ersättningsskyldigheten under förutsättning att han till kronan inbetalade resterande kapitalbeloppet, 5 108 kronor 61 öre.

Hansson, som är född år 1886 samt gift och har två döttrar, varav en numera är gift samt den andra, 19 år gammal, bedriver studier vid tandläkarinstitutet med ekonomisk hjälp av Hansson, har i anslutning härtill framhållit följande.

Gotlands norra häradsrätt hade år 1922 dömt till boskillnad mellan makarna Hanson. Hustrun saknade förmögenhet. Hanssons inkomster hade under de senaste tio åren uppgått till sammanlagt omkring 72 000 kronor. Sedan skatter och räntor å gäld, tillhoppa 23 000 kronor, avgått, återstode till familjens försörjning 49 000 kronor eller 4 900 kronor per år. — Enär Hansson icke haft någon del i att fel uppstått i telegrammet hade sålunda hans skadeståndsskyldighet i viss mån uppkommit utan hans egen förskyllan. Skulden hade drabbat honom hårt samt helt rubbat grunden för hans ekonomiska existens då denna skuld jämte andra varit upphov till konkursen. För undvikande av den skada, som en ny konkurs skulle förorsaka honom, hade några vänner lovat att teckna borgen på ett avbetalningslån för inbetalning till kronan av hela kapitalbeloppet. Erbjudandet hade gjorts under villkor att Hansson bleve befriad från att erlägga den upplupna räntan. Om detta erbjudande icke vidhölls, såge Hansson icke någon möjlighet att inom överskådlig tid fullgöra sin ersättningsskyldighet. Hansson ville slutligen framhålla, att skadestandsfrågan varit tvistig, vilket framginge av att domstolarna stannat vid olika avgöranden.

Arméförvaltningens intendenturavdelning har med hänsyn till föreliggande omständigheter hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Hansson, därest han före den 1 januari 1945 till arméförvaltningen inbetalade det oguldna kapitalbeloppet, 5 108 kronor 61 öre, befriades från erläggande av utdömda rättegångskostnader och ränta å kapitalbeloppet.

Statskontoret har i utlåtande den 16 februari 1944 anfört följande.

Med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter ville statskontoret icke motsätta sig, att Hansson, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade det oguldna kapitalbeloppet, befriades från skyldighet att utgiva ränta samt rättegångskostnader. Då det framstode såsom synnerligen önskvärt, att ifrågavarande ekonomiska mellanhavanden snarast möjligt reglerades, torde såsom villkor för ett dylikt efterskänkande, vartill riksdagens medverkan givetvis vore erforderlig, böra föreskrivas, att inbetalningen av kapitalbeloppet skulle verkställas före den 1 juli 1944.

I likhet med arméförvaltningens intendenturavdelning och statskontoret vill jag icke motsätta mig, att Hansson, därest han till statsverket inbetalar det oguldna kapitalbeloppet, 5 108 kronor 61 öre, befrias från skyldighet att utgiva ränta samt ersättning för rättegångskostnader. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tidpunkt, inom vilken nämnda inbetalning skall vara fullgjord.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Otto Harald Hansson må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar kapitalbeloppet, 5 108 kronor 61 öre, av sin skuld till kronan enligt Svea hovrätts dom den 8 juni 1923, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av domen.

11:o.

För vård av militär personal hade år 1940 inrättats ett sjukkvarter i Långsele, underställt befälhavaren för dåvarande Sollefteå försvarsområde. Kvarteret förestods av en chefläkare, vilken närmast biträdades av en »ombudsman» och en sjuksköterska. — Den 30 april 1940 utfärdades en högkvartersorder, enligt vilken samtliga sjukkvarter skulle indragas från och med den 2 maj samma år. Ordern tillställdes sistnämnda dag vederbörande tjänstegrenschef vid dåvarande norra militärområdesstabens, fältläkaren *Carl Otto Leonard Brodin*, som med hänsyn till ärendets brådskande natur samma dag telefonledes vidarebefordrade ordern till cheferna för samtliga sjukkvarter inom militärområdet. Beträffande sjukkvarteret i Långsele tillställdes meddelandet värppliktige läkaren *Axel Ragnar Bringel*, vilken, krigsplacerad såsom chefläkare för sjukkvarteret, varit befriad från tjänstgöring och vistats i Stockholm sedan senare delen av april 1940. Bringel har uppgivit, att han i sin tur vidarebefordrat ordern till sjuksköterskan vid sjukkvarteret, varmed han ansåge sig ha fullgjort vad på honom ankomme. Sjuksköterskan har å sin sida bestritt, att hon mottagit meddelande om ordern. Brodin har mot tjänstgöringsreglementets för armén föreskrifter underlåtit att skriftligen delgiva vederbörande försvarsområdesbefälhavare ordern. Detta förhållande har — ehuru ej ensamt avgörande — i vart fall bidragit till att sjukkvarteret varit organiserat till den 11 november 1940. Sjukkvarteret har emellertid icke varit behövt under denna tid, varför statsverkets kostnader för detsamma under tiden den 2 maj—den 11 november 1940 — huvudsakligen avlöning till »ombudsmannen» vid sjukkvarteret — ansetts böra ersättas av Brodin.

På föranstaltande av riksdagens militieombudsman ställdes Brodin under åtal vid regementskrigsrätten vid Livregementet till häst under yrkande, att Brodin måtte ådömas ansvar för tjänstefel. I målet förde kronan ersättningstalan mot Brodin och yrkade därvid, att Brodin måtte åläggas att till kronan utgiva 1 812 kronor 89 öre jämte ränta. Kronan förbehöll sig rätt till den ytterligare ersättningstalan, som kunde föranledas av att ytterligare utredning kunde komma att förebringas i målet.

Genom utslag den 8 maj 1943 prövade krigsrätten rättvist döma Brodin jämlikt 25 kap. 17 § allmänna strafflagen för försummelse i tjänsten att till kronan utgiva 10 dagsböter samt förpliktade Brodin att till kronan utgiva skadestånd med 1 200 kronor jämte 5 % årlig ränta därå från den 10 april 1943, till dess betalning skedde, ävensom ersätta statsverket kostnaderna för vissa vittneslöner. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

Sedermera hemställde Brodin hos Kungl. Maj:t i en till nedre justitierevisionen ingiven ansökning om befrielse från att gälda såväl böterna som skadeståndet. Genom beslut den 19 juli 1943 fann Kungl. Maj:t anledning ej förekomma att lämna bifall till ansökningen, såvitt den avsåge befrielse från böterna, samt fann ansökningen i övrigt innefatta ett ämne, som icke utgjorde föremål för nåd.

I en av arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse den 28 december 1943 överlämnad skrift har Brodin anhållit att bliva befriad från den honom ålagda ersättningsskyldigheten eller, i förekommande fall, från den del därav, som kunde befinnas skälig. Brodin har i anslutning härtill framhållit, att den försummelse han begått genom underlåtenheten att delgiva försvarsområdesstaben innehållet i högkvartersordern borde anses såsom ringa på grund av den brådska som rådde vid ifrågavarande tillfälle samt med hänsyn till att de formella bestämmelserna rörande ordergivningen vid denna tid icke voro särskilt aktuella och i vart fall i praktiken föga beaktades.

Vidare har Brodin rörande sina ekonomiska förhållanden framhållit följande.

Han vore 64 år och gift samt hade två barn i åldern åtta och tio år. Hans inkomster hade under år 1942 uppgått till 15 000 kronor och under år 1943 till 14 100 kronor. Härav utgjorde 2 000 kronor, respektive 1 000 kronor intäkter av privat praktik. Dessa intäkter hade alltså nedgått avsevärt under militärtjänstgöringen år 1943. När militärtjänstgöringen upphört, vilket kunde inträffa relativt snart, komme Brodin att vara hänvisad till sin tjänstepension och sina inkomster av privat praktik. Tjänstepensionsunderlaget utgjorde omkring 6 700 kronor. Att vid hans ålder utöka den alltmer minskade praktiken ställde sig naturligtvis svårt. Skulderna uppginge till omkring 11 900 kronor. Såsom säkerhet därför låge livförsäkringar. På grund av dryga räntor, amorteringar och försäkringspremier samt ökade utgifter för barnen och i övrigt stegrade levnadskostnader hade Brodin under sin militärtjänstgöring icke kunnat spara någon del av sina inkomster. Under de två å tre år som följde efter det han slutade sin militärtjänstgöring komme skatterna att bliva synnerligen betungande. Med hänsyn till dessa förhållanden skulle det bereda Brodin allvarliga ekonomiska svårigheter att fullgöra sin skadeståndsskyldighet.

Civila departementet och sjukvårdsstyrelsen ha i sitt yttrande anført bland annat följande.

Handlingarna i målet och vissa för departementet och styrelsen i övrigt kända förhållanden syntes tyda på att Brodins underlåtenhet att delgiva försvarsområdesbefälhavaren ordern icke varit avgörande för att statsverket obehörigen belastats med det Brodin till ersättande ådömda beloppet.

Såsom departementets revision och chefen för dåvarande II. arméfördelningen tidigare anfört borde sjukkvarteret, oberoende av att ordern om nedläggandet inkommit till Sollefteå försvarsområdesstab först den 2 november 1940, på grund av för vederbörande försvarsområdesbefälhavare — numera avliden — och övriga befattningshavare i staben kända förhållanden ha nedlagts långt tidigare än som nu skett. Under alla förhållanden borde meddelande om att kvarteret praktiskt taget icke hade någon uppgift att fylla under sommaren och hösten 1940 ha lämnats från försvarsområdesstaben till vederbörande överordnade myndigheter. Härigenom hade givetvis det missförhållande, som nu förelegat, omedelbart undanröjts.

Såsom såväl Brodin som Bringel antytt, kunde det ej heller anses utslutet, att av sjukkvarterets tillvaro ekonomiskt beroende personer avsiktligt underlåtit att vidtaga åtgärder för avveckling av kvarteret.

På grund av nu berörda förhållanden och av att Brodins ekonomiska ställning särskilt med hänsyn till hans levnadsålder och försörjningsplikt icke kunde betraktas som stark finge civila departementet och sjukvårdsstyrelsen tillstyrka, att han befriades från ersättningsskyldighet.

Statskontoret har i utlåtande den 29 januari 1944 anfört följande.

Statskontoret hyste viss tvekan, om någon befrielse från ersättningsskyldighet borde ifrågakomma i fall sådana som förevarande. Med hänsyn till att, enligt vad civila departementet och sjukvårdsstyrelsen framhållit, förutom Brodins underlåtenhet att delgiva försvarsområdesbefälhavaren ordern, även andra omständigheter, såsom vissa missförhållanden vid försvarsområdesstaben, möjliggjort ett bibehållande av sjukkvarteret under en mera avsevärd tid efter den 2 maj 1940, ville statskontoret emellertid icke motsätta sig, att Brodin delvis befriades från ersättningsskyldighet. I sådant hänseende finge ämbetsverket med beaktande av Brodins ekonomiska förhållanden och övriga i ärendet föreliggande omständigheter förorda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att Brodin, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade ett belopp av 600 kronor, befriades från återstoden av honom åliggande ersättningsskyldighet.

Av utredningen framgår, att Brodins försummelse icke varit enda anledningen till att statsverket belastats med det belopp, som han dömts ersätta. Härtill kommer att förhållandena vid avsedd tidpunkt voro sådana, att Brodin i betraktande av den åtgärd, han faktiskt vidtagit för att avveckla förutnämnda sjukkvarter, icke kan anses ha begått någon försummelse av allvarligare beskaffenhet. Med beaktande jämväl av Brodins ålder och ekonomiska förhållanden vill jag därför förorda, att han mot inbetalande till statsverket av ett mindre belopp, förslagsvis 300 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tidpunkt, inom vilken betalningsskyldigheten skall vara fullgjord.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att fältläkaren Carl Otto Leonard Brodin må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor, befrias från återstående betalningsskyldighet till kronan jämlikt krigsrättens vid Livregementet till häst utslag den 8 maj 1943.

12:o.

Vid en av arméförvaltningens civila departement den 12 juli 1941 anbefalld inventering av viss krigskassaavdelning hade framkommit, att värnpliktige fänriken Bengt Adolf Blomquist, vilken under den tid kaptenen i intendenturkårens reserv *David Tiberg* varit chef för krigskassaavdelningen tjänstgjort såsom krigskassör å avdelningen, därunder av medel, vilka han i denna egenskap omhänderhaft, tillägnat sig och förskingrat tillhopa 29 474 kronor 70 öre. Blomquist hade den 22 juli 1941 tagit sig av daga och icke efterlämnat tillgångar till gäldande av någon del av det förskingrade beloppet.

Med anledning härav förde vederbörande åklagare vid särskilda krigsrätten i Stockholm ansvarstalan mot Tiberg för att han *dels* eftersatt honom enligt gällande krigskassareglemente och krigsbokföringsföreskrifter åliggande kontroll över krigskassaärendenas handhavande, *dels ock* vid krigskassaavdelningens upphörande i april 1941 underlåtit att vidtaga å honom ankommande åtgärder för avdelningens behöriga avveckling.

Vidare yrkade civila departementet, enär Tiberg genom sin underlåtenhet att fullgöra honom såsom chef för krigskassaavdelningen åliggande kontrollåtgärder med avseende å avdelningens skötsel möjliggjort tillgreppen, att Tiberg måtte åläggas ersätta kronan det förskingrade beloppet ävensom därå gälda ränta.

Krigsrätten, där departementet tillika fordrat ersättning för kostnader å målet, har genom utslag den 5 december 1942 utlåtit sig sålunda:

Genom vad i målet förekommit vore utrett, att Tiberg, vilken tjänstgjort såsom chef för krigskassaavdelningen under tiden från och med april 1940 till den 2 maj 1941, under tjänstgöringen icke ställt sig till efterrättelse föreskrifterna i 10 § 2 mom. krigskassareglementet om skyldighet för chef för krigskassaavdelning att, därest de lokala förhållandena så medgäve, minst en gång i månaden inventera krigskassan och från krigskassaavdelningen utlämnade förskott ävensom att tillse att förskott redovisades i behörig tid samt att Tiberg ej heller, såsom jämlikt 10 § 1 mom. och 16 § 2 mom. nämnda reglemente ålegat honom, tillsett, att från krigskassaavdelningen utlämnade stående förskott fylldes minst en gång i månaden. Tiberg hade härigenom ådragit sig ansvar för tjänsteförsummelse. Vål gäve utredningen tillika vid handen, att Tiberg icke, innan han lämnade sin tjänstgöring, vidtagit de åtgärder som på honom ankommit för att krigskassaavdelningen, vilken skolat upphöra, skulle bliva i behörig ordning avvecklad. Med hänsyn till vad Tiberg i målet anfört såsom förklaring till denna sin uraktlåtenhet, kunde densamma emellertid icke anses vara av beskaffenhet att böra för honom föranleda ansvar för tjänstefel. Krigsrätten prövade förty, jämte det krigsrätten funne åklagarens talan i vad den grundats å Tibergs sist omnämnda underlåtenhet icke kunna bifallas, rättvist i anledning av åklagarens talan i övrigt döma Tiberg jämlikt 130 § strafflagen för krigsmakten för tjänsteförsummelse att undergå arrest utan bevakning åtta dagar.

Vad härefter anginge den av kronan mot Tiberg förda ersättningstalan vore upplyst, att Blomquist, vilken under den tid Tiberg varit chef för krigskassaavdelningen tjänstgjort såsom krigskassör å avdelningen, därunder av medel som han i denna sin egenskap omhänderhaft i olika poster tillägnat

sig och förskingrat tillhopa 29 474 kronor 70 öre samt att den första av dessa förskingringar avsett ett av Blomquist den 3 augusti 1940 å krigskassaavdelningens postgiroutbetalningskonto uttaget belopp å 4 500 kronor, som bokförts per den 1 september 1940 såsom förskott åt en namngiven skvadronschef och som verifierats med en av Blomquist falskeligen med skvadronschefens namn undertecknad förskottsrevers, beträffande vilken anordningsbeslut saknats. Av vad i målet förekommit måste anses framgå att, därest Tiberg efter det Blomquist tillägnat sig beloppet å 4 500 kronor inventerat krigskassan på sätt och inom tid som vederbort, varvid skulle ha upptäckts att omförmålda uttag icke vore behörigen verifierat, de senare av Blomquist begångna förskingringarna å tillhopa 24 974 kronor 70 öre icke skulle kunnat komma till stånd. Vid sådant förhållande och då Blomquists dödsbo, enligt vad utredningen gäve vid handen, saknade tillgång till gäldande av sistnämnda belopp eller någon del därav, kunde Tiberg icke undgå skyldighet att ersätta kronan detta belopp. Däremot kunde Tiberg icke på grund av de försummelser som i målet lagts honom till last anses ansvarig för den tidigare uppkomna bristen å 4 500 kronor. På anförda skäl prövade krigsrätten rättvist i så måtto bifalla kronans förevarande talan, att Tiberg förpliktades att till kronan genast mot kvitto utgiva 24 974 kronor 70 öre jämte 5 % årlig ränta därå från den 5 september 1942 till dess betalning skedde. Härjämte förpliktades Tiberg att ersätta kronans rättegångskostnader med skäligen ansedda 175 kronor.

Krigshovrätten, där Tiberg anfört besvär, har genom utslag den 9 juli 1943 icke funnit skäl göra ändring i krigsrättens utslag. Krigshovrätten har ålagt Tiberg att till kronan utgiva 75 kronor såsom ersättning för förklaringskostnaderna. Krigshovrättens utslag har vunnit laga kraft.

I en den 16 september 1943 dagtecknad skrift har Tiberg anhållit att bliva befriad från den ådömda skadeståndsskyldigheten och därvid framhållit följande.

Att domstolarna bedömt hans försummelse såsom ringa framginge av att han icke ålagts strängare straff än arrest utan bevakning i åtta dagar. Härvid torde domstolarna särskilt ha fäst avseende vid dels det förhållandet, att han som gammal reservofficer icke haft någon intendenturutbildning eller militär utbildning över huvud sedan år 1917 och ej fullgjort militärtjänst sedan år 1924, dels den förslagenhet med vilken Blomquist gått till väga och hans enastående förmåga att dupera såväl samtliga överordnade som ock sin övriga omgivning. Det ådömda skadeståndet måste med hänsyn till föreliggande omständigheter framstå såsom en nedbrytande tilläggsbestraffning. Det vore av sådan storlek, att ett fullgörande av detsamma skulle helt undergräva den ekonomiska ställningen för Tiberg och hans familj.

Beträffande sina ekonomiska förhållanden m. m. har Tiberg, som är aktuarie vid riksförsäkringsanstalten, meddelat i huvudsak följande.

Tiberg vore född år 1886 samt gift. Hans hustru vore född 1904. Makarna hade tre barn födda åren 1930, 1935 och 1936. Som aktuarie i lönegrad A 21 åtnjöte Tiberg en lön av 11 712 kronor per år. Härtill komme pension som reservofficer, 840 kronor per år. Han hade inga extrainkomster och hans hustru hade inga arbetsinkomster.

För fullgörande av vissa förpliktelser hade Tiberg år 1942 nödgats upptaga ett lån på 3 000 kronor samt uttaga det kapitaliserade värdet av en

större livförsäkring. Sedan denna tidpunkt, då hans ekonomi alltså befann sig på underskott, hade han icke lyckats göra några som helst besparingar och ej heller på annat sätt förskaffat sig något annat kapital. Hustrun hade år 1936 ärvt cirka 50 000 kronor. Av nämnda belopp hade Tiberg år 1937 lånat omkring 25 000 kronor för inköp av makarnas nuvarande bostad — en år 1920 uppförd villa å ofri grund i Mörby — å vilken lagfart beviljats Tiberg. Fastigheten betingade ett pris av 35 000 kronor och vore intecknad för något mer än 10 000 kronor. Till säkerhet för nyssnämnda lån ävensom för försäkringar, som Tiberg tidigare erhållit av hustrun, hade inteckningar i fastigheten lämnats och vore densamma numera intecknad för tillhoppa 39 500 kronor. Senaste taxeringsvärdet vore 37 000 kronor. Någon ränta å lånet till hustrun hade Tiberg icke förmått gälda.

På grund av familjens alltmer ökade levnadskostnader i barnens uppväxt-ålder hade inkomsterna, trots att makarna fört ett mycket sparsamt liv, icke varit tillräckliga. Detta hade medfört, att Tiberg, som icke velat för familjens räkning utnyttja det återstående kapital, som hustrun ägde, annat än i fråga om ränteinkomsten, vid upprepade tillfällen fått anlita nära anhörigas hjälp.

Hustrun lede av starkt nedsatt hörsel och vore klen till hälsan. Barnen hade varit sjuka under långa tider. Tibergs åttaårige son vore född med en gomdefekt för vilken han tre gånger opererats och skulle nu undergå ännu en operation samt en omfattande tandreglering. För att lära sig tala hade sonen under långa tidsperioder måst undergå läkarbehandling. Som parallell till lytet föreläge en hämning i sonens psykiska utveckling av sådan art att man måste räkna med att han finge svårt att i framtiden skaffa sig livsuppehälle.

Tiberg beräknade sin inkomst till omkring 12 500 kronor. Avkastningen av hustruns kapital uppginge till omkring 600 kronor. Makarnas sammanlagda inkomster uppginge således till 13 100 kronor. Om åtta år komme Tiberg att inträda i pensionsåldern och hans söner vore då 14 och 16 år, d. v. s. befunne sig i den kostsammaste åldern. Med nuvarande index bleve hans pension från riks-försäkringsanstalten 6 712 kronor och som reservofficer 360 kronor. En avsevärd inkomstminskning komme således vid denna tidpunkt att drabba honom.

Förvarets civilförvaltning har i utlåtande den 18 januari 1944 framhållit följande.

Tiberg hade under sin tjänstgöring icke fullgjort honom åliggande kontrollåtgärder. På grund härav hade Blomquist kunnat förskingra betydande belopp, huvudsakligen genom att han tillgripit och själv tillgodogjort sig förskottsbelopp i samband med slutredovisningen, varvid han underlåtit att till vederbörande förskottstagare återställa av denne utfärdad förskottsrevers. Det torde få anses ostridigt, att ifrågavarande tillgrepp i huvudsak kunnat förhindras, därest Tiberg fullgjort honom åliggande kontrollåtgärder i fråga om bland annat utlämnade förskott. Genom att Blomquist tagit sig av daga hade händelseförloppet icke kunnat i sin helhet med säkerhet fastställas, ehuru det måste anses i det väsentliga klarlagt. Enligt vad som framgått av samfällda vittnesmål hade Blomquist ägt en mindre vanlig förmåga att uppträda på ett vederhäftigt och förtroendeingivande sätt.

En omständighet, från vilken i detta sammanhang icke helt borde bortses, utgjorde de svåra psykiska lidanden, vilka veterligen drabbat Tiberg i sam-

band med bristens upptäckande och därefter följande långvarig utredning och rättegång. Då Blomquist varit död hade det från början framstått såsom svårt för Tiberg att styrka, att han icke haft någon del i oegentligheterna. Efter utredningen måste det emellertid anses ställt utom varje tvivel, att Tiberg ej haft någon del i oegentligheterna.

Vad slutligen anginge Tibergs ekonomiska förhållanden syntes det uppenbart, att ett återbetalande av hela eller en större del av det utdömda beloppet med hänsyn till hans försörjningsplikt måste bliva praktiskt taget omöjligt eller högst allvarligt betungande.

Förvaltningen, som av principiella skäl icke funne sig kunna tillstyrka full befrielse från återbetalningsskyldighet, ansåge emellertid, att med hänsyn till såväl Tibergs ekonomiska omständigheter som förhållandena i övrigt billighetsskäl talade för att — i likhet med vad som i ett flertal liknande fall skett — ersättningsskyldigheten till väsentlig del efterskänktes. Förvaltningen föreslog, att Tiberg erhöles befrielse intill ett belopp av förslagsvis 2 500 kronor under förutsättning att beloppet inbetalades före den 1 juli 1945.

Statskontoret har i utlåtande den 9 februari 1944 framhållit följande.

Med hänsyn till vad försvarets civilförvaltning anfört ville statskontoret icke motsätta sig att Tiberg delvis befriades från ersättningsskyldighet. Då emellertid Tiberg — som sedan lång tid innehade befattning såsom redogörare vid riksförsäkringsanstalten — bort äga ingående kännedom om att staten regelmässigt vidtog omfattande åtgärder för utövande av vederbörlig kontroll över av tjänstemän omhänderthavda medel samt därför bort inse vikten av att den honom åliggande kontrollen över krigskassan icke eftersattes, ansåge ämbetsverket det i hög grad tveksamt, huruvida eftergiften borde sträckas så långt som civilförvaltningen föreslagit. Statskontoret ville för sin del förordna, att det belopp, som det skulle åligga Tiberg att inbetala, bestämdes till 4 000 kronor.

Med hänsyn till Tibergs ålder och försörjningsplikt torde det få anses vara i det närmaste uteslutet, att Tiberg förmår erlagga hela det utdömda beloppet. Av straffsättningen framgår, att förseelsen bedömts vara relativt ringa. Oaktat Tiberg åsidosatt honom åliggande kontrollskyldighet och därigenom vållat kronan förlust, finner jag med hänsyn till det anförda i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anledning föreligga att efterskänka en del av kronans fordran. I avseende å det belopp som av Tiberg bör utkrävas ansluter jag mig till det förslag, som framställts av försvarets civilförvaltning. Jag förordar alltså, att Tiberg, därest han före viss tid inbetalar 2 500 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet. På Kungl. Maj:t torde få ankomma att bestämma den tidpunkt inom vilken betalningsskyldigheten skall vara fullgjord.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kaptenen i intendenturkårens reserv David Tiberg må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 2 500 kronor befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av krigshovrättens utslag den 9 juli 1943.

Kungl. Maj:ts proposition nr 148.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1:o—12:o hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erland Kock.
